

Claar Griffioen

Heb je Teilhard al ontmoet daarboven?

Wanneer ik ophield met aan je te denken papa, weet ik niet meer. Maar het was een opluchting dat de afschrikwekkende confrontatie met jouw dood, me niet meer op de hielen zat.

Van de week keerde je plotseling in mijn gedachten terug. Vertrouwd, zoals ik je kende.

Fabian kwam langs om voor zijn filosofie-essay een gedachte-experiment door te nemen.

'Is het mogelijk dat iemand die nooit heeft kunnen zien, zich een kleur voor de geest kan halen? Mam, denk je eens in, een kleur die voor hem nooit heeft bestaan.'

Ik keek naar mijn volwassen zoon die als kleuter zo graag met jou op onderzoek ging in de tuin. Hij wees naar zijn aantekeningen die kriskras over tafel verspreid lagen en vervolgde:

'Stel je voor dat er een onzichtbare werkelijkheid bestaat die zich in tientallen dimensies bevindt? Wat voor een schepsel moet je zijn om daar bij te horen?'

En opeens hoorde ik jouw stem: *'Teilhaaaard ...'*

Je sprak het traag en berookt uit. Heel je onderduikperiode in Frankrijk zat erin verpakt.

Je hebt me zo vaak over hem verteld dat ik zijn naam wel nooit zal vergeten: Père Pierre Teilhard de Chardin.

'Waarom is de mens eigenlijk zo armoedig uitgerust dat hij slechts een fractie van de werkelijkheid beleeft?', verzuchtte je. 'Veront-rustend, dat homo sapiens gedurende zijn evolutie zo'n slappeling is geworden.'

Het idee dat de mens met zijn vele mogelijkheden toch maar een klein deel van de werkelijkheid ervaart, maakte je kinderlijk nieuwsgierig. Ik schaamde me voor die opgewonden klank in je stem wanneer je vertelde dat je het Bijbelse scheppingsverhaal overboord had gezet. Dat je niet langer de kerkelijke rem op je vrije gedachten accepteerde.

Teilhard de Chardin was aan je horizon verschenen en hij bood een intellectuele oplossing voor de frictie tussen geloof en wetenschap.

Weet je nog hoe je me deelgenoot maakte van

zijn *Omegapunt*? Je bood me voor het eerst een glas wijn aan. En daarna een sigaret. Ik probeerde niet al te verrast te kijken, je mocht je eens bedenken.

'Teilhards Omega-punt', probeerde je te preciseren, *'is eigenlijk the point of no return! Het is het eindstadium van het evolutieproces waarbij het zelfbewustzijn implodeert en alles in grenzeloze helderheid oplost.'*

Het kwam me zo bekend voor. Alles en iedereen voor altijd in het eeuwige licht van God opgenomen.

Ik dacht aan je *Omega*-gedicht op het geboortekaartje van Luc dat ik, om te kijken of ik het nu wél begreep, uit je archief opdiepte. Als twaalfjarige vond ik de meeste gedichten onbegrijpelijk dus ook dit gedicht, maar dat heb ik je nooit verteld.

Tussen herkomst en toekomst, zo begint het. Ik lees regel voor regel op zoek naar houvast. Je noemt *Omega ~thuiskomst~* en ook *~het zuivere weten~*. *Omega* houdt *~het alles~* in en tenslotte dichtte je *Omega ~de eeuwigheid~* toe. Ik hoopte natuurlijk op een heldere verklaring; Lucs geboorte vervat in een logische kosmologische berekening die leidt naar de essentie van leven, of zoiets. Maar ik zag dat je met woorden goochelde om het mooi te maken, en om te verhullen dat jij óók niet weet wat dat punt is. Dus niets nieuws onder de zon, en nog steeds een kwestie van geloven of niet geloven.

Sinds je dood hoorde ik Teilhards naam niet meer vallen. Tot vorige week. Ik las in de krant een recensie over de roman *Point Omega* van de Amerikaanse schrijver Don DeLillo die de titel ontleende aan dit beroemde evolutionaire moment van Teilhard.

Ook hoorde ik zijn naam in verband met een ont-hulling van NASA. Er is een bijzondere bacterie ontdekt in een meer vol arsenicum. Deze heeft andere eigenschappen dan al het leven op aarde dat we al onder de loep namen. De wetenschappers zijn verrukt over deze vondst. Buitenaards

leven zou nu wel eens sneller in zicht kunnen komen.

Natuurlijk is dit sensationele nieuws breed uitgemeten op tv, waarbij verschillende deskundigen aan het woord kwamen. Hun verwachtingen waren niet even hoog gespannen en varieerden van de komst van groene mannetjes tot helemaal niets.

Een van de deskundigen was de multimedia-performer Ad Visser, die je nog wel kent als tv-presentator van Toppop, ons muziekprogramma van vroeger dat jouw gehoor altijd zo'n geweld aandeed. Hij reageerde met een uitspraak van Teilhard de Chardin: *'Volgens kosmische maatstaven heeft alleen het fantastische kans om waar te zijn.'*

Het punt Omega telt voor de hele schepping, begreep ik van je. Je zei ook dat volgens Teilhard de soort *Homo Sapiens* boven het dierlijke niveau was uitgestegen door de sprongmutatie naar zelfbewustzijn, wat dat ook moge inhouden.

Maar ik herinner me dat jij je toch afvroeg of filosoferen slechts was voorbehouden aan de mens. Waarom zou een dier niet kunnen filosoferen op een bij de soort passend niveau? Alles op aarde is toch opgebouwd uit dezelfde bouwstenen die gelijke mogelijkheden herbergen? Dat zou je nu, na NASA's onthulling over de vreemde microbe, niet meer kunnen zeggen.

Je dacht toen vast aan onze boze kater Amin. Het intrigeerde je dat het beest leefde alsof de tijd voor hem niet bestond. Weet je nog hoe hij langdurig in het niets kon staren zonder zich te verroeren? Of hoe hij fijne signalen leek op te vangen waarop hij reageerde met een zwiepende staart of met zacht gebrom? Soms werd zijn blik meegetrokken door iets onzichtbaars dat zich blinkbaar door de ruimte bewoog. Ah, nu ben ik weer bij die vermeende dimensies waar we als mens slechts naar kunnen gissen. Ik denk aan Plato's gedachte-experiment van de grot, waarin mensen hun hele leven vastgeketend doorbrengen en niet beter weten dan dat de realiteit bestaat uit voorbijtrekkende schimmen op de muur. Wanneer iemand zou vertellen dat het eigenlijk de schaduw is van passanten buiten de grot, zal dat nauwelijks te bevatten zijn. Zouden gelovigen en ongelovigen onder de grotbewoners niet opgestaan zijn om de strijd met elkaar aan te binden?

Voor jou zijn er nu geen raadsels meer, pa. Je bent ergens waar geen tegenstellingen bestaan, een plaats zonder duisternis maar ook zonder licht. Een plaats die nooit begon en nooit eindigt en waar de tijd niet telt. Je bent dood.

Voor het gemak, want een voorstelling kan ik me er toch niet van maken, heb ik voor mezelf de setting een beetje naar menselijke maatstaven veranderd, anders kan ik je deze brief niet schrijven.

Ik schreef je dat ik blij was niet meer elke dag aan je te denken. Weet je waarom?

Amin en jij leken een verbond te hebben tot de dood jullie scheidde. Jij ging dood. Drie dagen lang was het een komen en gaan van mensen die afscheid van je namen.

Drie dagen lang zat Amin op je kist die door een koelement ijskoud gehouden werd. Hij at en dronk niets. Geregeld stond hij op en bewoog zich traag naar de rand van de kist om bij het kiertje onder het deksel te ruiken. Ik werd nieuwsgierig, zou hij meer ruiken dan de ontbinding van jouw vlees, dat hij het telkens opnieuw deed en maar niet van die koude kist afkwam? Ik had medelijden met Amin en wilde hem gezelschap houden. Terwijl hij zijn neus weer aan de kier zette, bukte ik me en snoof tegelijk met hem de geur uit de lijk-kist op. Dat had ik beter niet kunnen doen. In één keer inhaleerde ik de dood die zich ogenblikkelijk door mijn hele wezen verspreidde. Bedorven ham! Daar ging mijn mooie herinnering aan jou.

Ik durf het nu openlijk te zeggen. Door de gedachte-experimenten met Fabian en ons gemorrel aan filosofische stellingen was er iets moois gebeurd. Ik zag je weer met je bekende passie voor Teilhard. Ik zag jou, mijn lieve vader waar ik zoveel van hield, na lange tijd weer herkenbaar tevoorschijn komen uit mijn nachtmerrie van een gekist stuk rottend varkensvlees.

Ik zie ons samen, een kostbaar vader-dochter moment uit vervlogen tijd; ik was klein, misschien drie jaar? We lagen op de divan in de huiskamer en zongen samen liedjes met rare woorden: *Pápatala papátala papatála papatalá. Pípitili pipítili pipitili pipitilí. Póepoetoeloe poepóetoeloe poepoetóeloe poepoetoelóe.* Ik begreep natuurlijk niet dat het de stemoefeningen met klemtoon-verschuivingen waren die je op de toneelacademie leerde. Mama repeteerde ook vaak, maar dan moesten we altijd naar boven

omdat ze ons er niet bij kon hebben.

Misschien had je hoofdpijn toen, want daar had je vaak last van. Mijn hoofd is te klein voor al mijn gedachten, verklaarde je die terugkerende kwelling. Ik moest mijn handje op je hoofd leggen, dat hielp.

Op een keer vroeg je of jouw gedachten bij mij mochten logeren. Je drukte je voorhoofd tegen mijn voorhoofd en liet je gedachten in mijn hoofd stromen. Je was zo dichtbij papa, je rook naar sigaretten en zweet, bitter en zoetig, met

je warme voorhoofd dat glad en vet was van de brillantine. Ik herinner me hoe het voelde toen mijn hoofd volstroomde, hoe je gedachten zich naast die van mij kronkelden.

Papa, ik zeg je gedag, want wie weet bevinden we ons wel samen in Plato's grot en zijn we slechts gescheiden door het *punt Omega*.

Je oudste dochter Chiara ■